

חסורי מחסרא והכי קתני

רבינו אבהו (אבות דרבי אליהו, כ"ג)

אין הכוונה להיות המשנה חסרה כלל חלילה. אבל הכוונה שהיא חסרה אצלנו מפני חסרון שכלנו מפני שאין אנו מגיעים לעומק חכמת דור של חכמי המשנה.

ר' פול קארן (כאלי הגמרא לפני רבי פול קארן, בגוף: הליכות עולם, עמ' ס"ב סי' י"ג)

מפני שכשהיו שונים על-פה, גרמה השכחה בקצת מקומות ושכחו קצת תיבות. ולא רצה רבי לכתוב אלא כלשון שהיתה שגורה בפי רוב התלמידים, על-דעת משנה לא זזה ממקומה, וסמך על המעיין שיבין החסרון ויגיה.

ר' ישראל ארבל (תפארת ישראל, ערכין, כ"א)

ולוא מסתפינא היה נ"ל... שהיו להן זמירות מיוחדות לכל משנה ומשנה. ולפע"ד היה זה כדי לחזק המשנה בכח הזכרון, מדהיו שונים המשוניות על פה אפילו בימי רבי (כרש"י ב"מ לג.) וע"י הניגון נזכר היטב לישנא דמתניתין, באשר שהיה הזמר מסודר לפי המלות והבבות שבמשנה. ולכן כמה פעמים בחר התנא ג"כ במלה זאת ולפעמים באחר, הכל כפי הנאות לקול השיר המיוחד להמשנה. ומה"ט לפעמים נשנה בבא שנראית יתירה במשנה זו ואצ"ל זו, אבל היה כדי לשקול בבות המשנה כפי הבבות שבפרקי השיר. ומה"ט אף שהיה חסורי מחסרא הניחוהו כן, מדמובן ממילא, דאל"כ יהיה מעשה לסתור, ואם היו מבלבלים המלות יתבלבל השיר המיוחד לה ויתבלבל הזכרון, ותשתכח המשנה ח"ו. ובדבר זה יתורץ כמה קושיות ודקדוקים. ושמור זה, דאם גם ברוב פעמים מונחים פנינים יקרים בשינוי לשון התנא, עכ"פ במקום שלא ידענו טעם אחר נסתפק את עצמנו בטעם זה, שהוא ג"כ אמיתי בעצמו.

אימתי נצטרך (בהערות) אלא (אמרי אלהים)

ומאמור"ר שמעתי שראה כתוב דכדי שתשאר תורה שבע"פ, רבי החסיר במכוון דברים במשנה הכתובה, והוא דבר נפלא.

שיטת הגר"א (ע"פ ר' ישראל ארבל, הקדמה אפאת השולחן)

והיה יודע כל חסורי מחסרא שבתלמוד בשיטותיו דלא חסרה כלל בסדר שסידר רבינו הקדוש המתני', ולא אורחא שחיסר דבר רק דרבי ס"ל כחד תנא דאליבי' סתמה ולא חסר כלל אליבי' וגמ' ס"ל כאידך תנא ואליבי' קאמרה הגמ' חסורי מחסרי וה"ק

רד"צ הופמן (מלמד להועיל, סימן ס"א)

אמנם נ"ל דלאו בכל חסורא מחסרא אמר הגאון להדא מילתא, כי באמת יש מקומות שחיסר התנא כמה מלות, והנה רש"י ז"ל אומר בפירוש בב"מ דף קי"ד ע"ב שהתנא שכח וחסר ודילג מחייב להחזיר באינו חייב להחזיר, והדילוג שם יש בברייתא ואף במשנה איתא לפעמים חסרון דברים.

המאירי (סדר הקבלה, הוצאת מכון אופק, עמ' 103)

ועם כל זה נתמעטו הלבבות מרוב הצרות והוצרכו האחרונים לחבר אחריו דרך ביאור והרחבה, לפעמים דרך סתירה ותקון, כשהיו חכמי הדור מסכימים לכך ממה שרואים בה קושיא חזקה, כמו שאמרו... מתניתין יחידאה היא... סמי מכאן כך וכך... אינה משנה... חסורי מחסרה... לאו תרוצי מתרצת לה תריץ ואימא הכי... וכן הרבה כיוצא באלו כמו שנעשה היום אף אנחנו לראשינו ולזקיננו הקודמים לנו ועוברים לפנינו ועל ראשינו. וכמו שאמרו דרך כלל (חולין ז' ע"א) מקום הניחו לנו וכו', כלומר שאין השלימות נמצא בנבראים אף במובחרים שבהם, עד שלא יהו אחרונים רשאים לחלוק עמהם בקצת דברים.

ש"ז הבליו (הערות וביאורים של ש"ז הבליו (בשם רד"ס) על סדר הקבלה שם)

מדברי רבינו משמע שישמי מכאן, 'חסורי מחסרא', 'תריץ ואימא הכי' וכדומה, אינם שיחזור הכוונה המקורית של דברי התנאים, אלא מחלוקת על דבריהם דרך 'סתירה ותקון' – וחדוש הוא. השווה, למשל, הביאורים ל'חסורי מחסרא', שליקט י"נ אפשטיין, מבוא לנוסח המשנה, עמ' 595 ולהלן, הרואים ב'חסורי מחסרא' הגהה או פירוש. דברי רבינו דומים למובא שם מסי' פאת השולחן על הגר"א: 'והיה יודע כל חסורי מחסרא שבתלמוד בשיטותיו, דלא חסרה כלל בסדר שסידר רבינו הקדוש המתני' ולא אורחא שחיסר דבר, רק דרבי ס"ל כחד תנא, דאליביה סתמה, ולא חסר כלל אליביה, וגמ' ס"ל כאידך תנא, ואליביה קאמרה הגמ' חסורי מחסרה וה"ק'. אלא שלדעת רבינו, חולקים האמוראים גם בלי תנא הסובר כמותם, מפני שאין השלימות נמצא בנבראים, אף במובחרים שבהם, עד שלא יהו אחרונים רשאים לחלוק עמהם בקצת דברים.'

דרייס (כ"ג ע"א-ע"ב)

מתני'. ר"א בן יעקב אומר: אף הרוצה להדיר את חבירו שיאכל אצלו יאמר לו כל נדר שאני עתיד לידור הוא בטל, ובלבד שיהא זכור בשעת הנדר: **גמ'.** וכיון דאמר כל נדר שאני עתיד לידור יהא בטל, לא שמע ליה ולא אתי בהדיה! חסורי מחסרא והכי קתני: הרוצה שיאכל אצלו חבירו ומסרב בו ומדירו - נדרי זירוזין הוא; והרוצה שלא יתקיימו נדריו כל השנה, יעמוד בראש השנה ויאמר כל נדר שאני עתיד לידור יהא בטל, ובלבד שיהא זכור בשעת הנדר... רב הונא בר חנינא סבר למידרשיה בפירקא, אמר ליה רבא: תנא קא מסתים לה סתומי כדי שלא ינהגו קלות ראש בנדרים, ואת דרשת ליה בפירקא?